

Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt 3. No. 9. 1938

İbni Sina felsefesi

İsmail Hakkı İzmirli

Ordinaryüs Profesör [1]

A — Şahsiyeti — İslâm aleminde «Eşşeyhurreis» unvanile ün alan filozofumuz zamanının bütün ilimlerini kavramıştı. Felsefede kendini geçen olmamıştı, felsefesinin kaynağı Rasyonalizmin bir şekli olan ve İskenderiye yeni Eflâtuncuları tarafından şerholunan *Aristo* felsefesidir. *Aristo* şakirdlerle beraber lise denilen mahalde gezinerek ders vermesi münasebetiyle felsefesine *Meşşâî* felsefesi denmişti. Fakat bu felsefe, İslâm felsefesinde yeni bir şekil almış, orijinal bir hal kesbetmiştir.

Esasen Yunan felsefesi devrini yaşamış, bir çok istihaleler geçirdikten sonra meseleleri halledemeyecek bir hale gelmişti. Bundan başka Septisizm, Pesimizm unsurlarıyla safiyetini kaybederek bozulmuştu. İşte iki büyük Türk filozofu bu karmakarışık ve birbirleriyle çapraşık sistemler yığını içinden derin ve keskin görüşleri ile beşeriyeti bu unsurlardan kurtaracak açık ve belli bir yol açmışlar, bu dağınık sistemler arasındaki boşluğu doldurmuşlar, felsefi sistemlerini ahenkli bir hale koyarak zamanlarında maruf felsefeden başka başlıbaşına bir felsefe mektebi kurmuşlardır.

Büyük filozof *Farabî* ye gelinceye kadar *Elkindî*, *Serahî* gibi İslâm *Aristo*'cuları kendilerine mahsus bir prensip sahibi olamamışlardı; *Farabî* ilk defa kendisine mahsus prensipleri ile *Meşşâî* mektebini açmıştı. Tedkik ve tettebbu keyfiyetlerini pek iyi bilen *İbni Sina*'mız zamanında birbiriyle çarpışan yeni Eflâtunculuk tesavvufunun İslâm'da tatbiki demek olan *İşrakî* sistemi, Türklerin büyük himmetleriyle meydana gelen tesavvuf, başlarında Türk evlâdı bulunan akli ilâhiyat sistemini tutan *Kelâm* gibi belli başlı mektebelerin ana prensiplerini engin görüşüyle kavramış, bütün bunları kendi sistemine bağlamıştır.

Evet *İbni Sina*'nın o azametli sisteminin unsurları *Farabî* de görülebilirse de baş filozofun daha toplu, daha ahenkli, daha klâsik, daha metodik eserleriyle, değil *Farabî* nin, belki kendinden

[1] 21 Haziran 937 de İbni Sina'nın 900 üncü yılı iltifalinde söylenmiştir.

ligne aux endroits de remorquage sur la rive de Valachie, que les équipages des bateaux ne devront pas franchir, évitant ainsi des incidents.

Le document existant dans l'archive est le brouillon soigneusement conservé de cette sentence. Les ordres de teneur identique furent envoyés séparément.

L'importance de ce document du point de vue de l'histoire de la médecine roumaine consiste en ceci : La Roumaine occupant le territoire du côté gauche du Danube, institue en 1838 la quarantaine aux rives du Danube, à cause de la peste, et le pays est ainsi protégé contre l'épidémie. Les Roumains observent rigoureusement les dispositions et le règlement de la quarantaine, ils ne commettent aucune négligence, évitant ainsi les malheurs qui pourraient s'en ensuivre. Le voïvode de Valachie rapporte à la Turquie que la quarantaine a été instituée, La Turquie, se mettant uniquement au point de vue de la quarantaine, trouve excusables des incidents insignifiants sur le Danube, et, tout en ayant soin de ne pas préjudicier les dispositions concernant cette quarantaine, et on règle le côté pratique de la question dans une forme acceptable pour les deux pays ; en décidant, pour ne pas entraver le commerce sur le Danube, de tracer une ligne de séparation qui ne forme pas d'obstacle pour le cordon de la quarantaine.

(1830 da Beyrutta bir İsveç ve Norveç Hekimi)

Dr. A. Süheyl Ünver [*]
İstanbul Üniversitesi Tıp
Tarihi Enstitüsü Direktörü

İstanbulda Baş Vekâlet evrak hazinesinde yeni tasnif heyetinin hazırladığı hariciye dosyasında 3299 numarada mahfuz ve bir hülâsası da tıp dosyasında bulunan bir vesika buldum. Bunda :

[*] Tıp Tarihi Enstitüsünün bu etüdü, 1936 senesi 10 Martında Berlin Tıp Tarihi Enstitüsü Direktörü ve Beynelmîlel Tıp Tarihi Cemiyeti ikinci reisi Prof. Diepgen vasıtasile İsveçde Prof. Dr. O. T. Hult'e gönderilmiş, o da 5/5/1936 da verdiği cevabda :

İsveçli Dr. Yohan Hedenborg un İstanbulda İsveç maslahatküzarlığı maiyet

İsveç ve Norveç kralı tebaasından Beyrutta oturan Yohann Hedenborg namındaki tabib bu defa seyahat ve tebabet icrası için Beyruttan Mısır, Şam, Haleb ve Cebellübnan ve havalisine gitmek murad ettiğinden yolda müşkülâta düşer olmaması ve icabında himaye ve sıyanet olunması için iktiza edelere bir kıt'a emri celilil (pasaportun) çıkartılıp verilmesini mezkûr maslahatgûzar istida ederek yazmaktadır. (18 receb 1246) 1830 da verilen bu istidanın bir gün sonra muamelesi tamamlanarak pasaport muamelesi icra edilmiştir. Bu kayd da mezkûr istidanın üstünde (19 receb 1246) tarihile yapılmıştır. Bu muamele gören kâğıt hıfzedilmiş,

kendisine ayrıca arzu ettikleri yazılı bir pasaport verilerek seyahatine izin çıkmıştır. Lâkin onun müsveddesi mevcut değildir.

Bu vesikanın İsveç ve Norveç çok alâkadar edeceğine zannediyorum. Sırf bu maksadla gönderilen bu vesikanın o zaman Türkiyede İsveç ve Norveç maslahatgûzarının mührünü ve yazısını havi olması ayrıca bir kıymeti havidir. Ba mührü okumak bize kabül olmadı. Yazı da Türkiyede çok kullanılan rik'a tarzıdır. Lâkin bir türkün elinden çıkmış yazıya benzemiyor. Sonradan Türkçeyi öğrenmiş bir zatın yazmış olması mühtemeldir. Bu yazının hekimliğini yaptığı ve değerli bir insan olduğu, İsveç kütüphane ve müzelerinde İstanbulda yazdığı mektublar ve şarka seyahatları esnasında topladığı pek çok şeyleri ve aynı zamanda Türkiyedeki hekimler ve tababet telâkkileri üzerine notları bulunduğu ve bunların toplanarak Alman veya Türk lisanında yazılacağı bildirilmiştir.

maslahatgüzara ait olabileceği kadar bu hekimin de olabileceği hatıra gelmektedir. Lâkin bu tarihte İsveç ve Norveç' den kalkan bir hekimin Beyrutta oturması ve o taraflarda seyahat ederek icrâyı tababet-etmesi çok mühimdir. Türk menbalarında bu zat hakkında başka malûmat yoktur. Bu hususta menbaından malûmat alabilirsek bizim bulduğumuz vesika daha kıymetlenmiş olacaktır.

Ein schwedisch-norwegischer Arzt in Beyruth im Jahre 1830

Prof. Dr. A. Süheyl Ünver

Direktor des Instituts für Geschichte
der Medizin an der Universität
Istanbul.

Im-Archiv der Reichskanzlei in Istanbul habe ich in den Akten für auswärtige Angelegenheiten eine Urkunde gefunden, die durch die neue Sortierungskommission die Signatur 1269 erhalten hat. Eine kurze Inhaltsangabe davon befindet sich auch in den Akten für die Gesundheitsangelegenheiten. Es handelt sich um ein Gesuch des schwedisch-norwegischen Geschäftsträgers in der Türkei an die türkische Regierung. Der betreffende Geschäftsträger bittet darin die türkische Regierung um die Ausstellung eines Reisepasses für den schwedisch-norwegischen Staatsangehörigen, den Arzt Johan Hedenburg, wohnhaft in Beyruth, der zwecks Ausübung der ärztlichen Praxis eine Reise nach Ägypten, Syrien, Aleppo und Libanon und deren Umgebung antreten will. Die türkische Regierung wird weiter gebeten um Anweisung an die örtlichen Verwaltungsbehörden, die eine ungestörte Reise und nötigenfalls den Schutz gewähren sollte.

Das Gesuch ist vom 18. receb 1246 (1830) datiert. Am folgenden Tage erfolgte die Entscheidung der amtlichen Stelle, die die Ausstellung des Reisepasses billigte. Der Entscheidungsvermerk trägt das Datum 19. receb 1246 (1830). Eine Kopie des Reisepasses ist nicht vorhanden.

Ich habe mir gedacht, dass diese Urkunde für Schweden und Norwegen vom Interesse sein wird und habe es für richtig gehalten sie davon in Kenntnis zu setzen. Einen besonderen Wert

dürfte diese Urkunde auch wegen des dort gut erhaltenen Stempels des schwedisch-norwegischen Geschäftsträgers haben.

Das Gesuch ist in rik'a Schrift aufgesetzt, die in der Türkei sehr gebräuchlich gewesen ist. Der Duktus sieht aber nicht so aus, als wenn er von einem Türken geschrieben worden wäre; es scheint vielmehr von einer Hand zu stammen, die sich diese Schrift erst später angeeignet hat. Sie könnte von der Hand des Geschäftsträgers stammen oder vielleicht von dem Arzt selbst. Es ist aber jedenfalls sehr wichtig, dass ein schwedisch-norwegischer Arzt damals in Beyruth lebte und dort und in der Umgebung seine Praxis ausübte. Über die Persönlichkeit dieses Arztes geben die türkischen Quellen leider keine weiteren Angaben.
